

Trabzon İlahiyat Dergisi
Trabzon Theology Journal
ISSN 2651-4559 | e-ISSN 2651-4567
TİD, cilt / volume: 5, sayı / issue: 2
(Güz / Autumn 2018): 515 - 518

Sâid el-Endelüsî'nin Tabakâtü'l-Ümem Adlı Eserinin Tanıtımı
Evaluation of Book Tabakâtü'l-Ümem of Said el Endelusî

Yavuz Selim Göl

Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi
Anabilim Dalı
Assist. Prof., Giresun University, Faculty of Islamic Sciences, Department
of Islamic History
Giresun, Turkey
yavuz.gol@giresun.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7759-4482>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap İncelemesi / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 24 Temmuz / July 2018

Kabul Tarihi / Date Accepted: 13 Aralık / December 2018

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2018

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Citation: Yavuz Selim Göl, "Sâid el-Endelüsî'nin Tabakâtü'l-Ümem
Adlı Eserinin Tanıtımı", *TİD* 5, sy. 2 (Güz 2018): 515 - 518.

web: <http://dergipark.gov.tr/tid>
mailto: trabzonilahiyatdergisi@gmail.com

Copyright © Published by Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.
Trabzon University, Faculty of Theology,
Trabzon, 61080 Turkey.
Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Sâid el-Endelüsî'nin Tabakâtü'l-Ümem Adlı Eserinin Tanıtımı

Ebü'l-Kâsım Sâid b. Ahmed b. Abdurrahman b. Muhammed el-Endelüsî el-Kurtûbî et-Tuleytîlî (ö. 462/1070) tarafından telif edilmiş olan *Tabakâtü'l-Ümem*, milletlerin bilim tarihini anlatan ve ilginç bilgiler içeren önemli bir eserdir. Eser Arapça aslından Ramazan Şeşen tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Kitabın asıl adı *et-Ta'rîf bi-Tabakâti'l-Ümem ve Ulemâihâ ve Nübezin min Teâlifihim ve Ahbârihim*'dir. Mütercim tarafından *Tabakâtü'l-Ümem* adıyla yayımlanan kitap dilimize *Milletlerin Bilim Tarihi* olarak çevrilmiştir. Türkiye Yazma Eserler Kurumu tarafından çeviri-metin şeklinde 2014 yılında İstanbul'da basılmış olan kitap milletlerin bilim tarihini ele almaya çalışmakta diğer taraftan milletlerin karakterleri ve ilginç özelliklerinden de bahsetmektedir.

Esere mütercim tarafından bir giriş kısmı yazılmış ve bu bölümde Abbâsîler devrinde Arapça'ya tercüme faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Burada tercümesi yapılan önemli eserlerden bahsedilmektedir.

Kitabın asıl metnini oluşturan kısım dört bölüm halinde ele alınmıştır. Birinci bölümde *Eski Milletler*; ikinci bölümde *Meşgalelerine Göre Milletlerin Çeşitliliği ve Dereceleri*; üçüncü bölümde *İlimlerle Uğraşmayan Milletler*; dördüncü bölümde ise *İlimlerle Uğraşan Milletler*'den bahsedilmektedir.

Eski Milletler'den bahsettiği birinci bölümde müellif, ilk olarak Farslar'ı zikretmekte ve onların meskûn memleketlerin ortasında oturduklarından bahsetmektedir. Müellif ikinci millet olarak bahsettiği Keldânîler'in (Kaldeliler), Süryânîler ve Bâbilliler olduğunu; Kenânîler, Asurlular, Ermeniler, Musul halkı, Cerâmika (belki Kürtler), Irak Sevâdı halkı Nabâtiler'i kapsadığını söyler. Üçüncü millet olarak Yunanlar, Rumlar (Romalılar), Frenkler, Galicialılar, Bürçan (Bulgarların bir kısmı), Slavlar, Ruslar, Bulgarlar, Alanlar ve Karadeniz, Azak denizi etrafındaki meskûn yerlerin halklarını zikreden müellif, bu milletlerin ülke ve dillerinin bir olduğunu ifade eder. Dördüncü millet olarak Mısır'da bulunan halklar ile ve Kıptlar, Habeşler, Nubyalılar, Zenciler, Mağrib halkı Berberîler'in yanında Batı Atlas Okyanusu'na kadar olan yerlerin halklarını zikreden müellif, beşinci millet olarak ise Türkler'i zikreder. Sâid el-Endelüsî, Karluklar, Kimekler, Tokuzoğuzlar, Hazarlar, Avarlar (Serîr), Giller, Cürzan, Tâlesan, Keşk, Burtaslar gibi kabilelerden oluşan Türklerin dil ve ülkelerinin bir olduğunu ifade etmiştir. Altıncı millet olarak Hint ve Sind halklarını zikreden Sâid

el-Endelüsî, yedinci millet olarak ise Çinlileri zikreder. Bunların Âmur b. Yafes b. Nûh oğullarından olduğunu ülke ve dillerinin bir olduğunu söylemektedir. Bu yedi milletin tüm insanları içine aldığını ifade eden müellif, insanların daha sonra bu milletlerden ayrılıp dağıldığını belirtmektedir.

İkinci bölümde milletleri meşgalelerine göre tasnif eden Sâid el-Endelüsî, milletleri iki kısma ayırır. Bu iki sınıftan birisinin ilimle meşgul olduğunu, diğer sınıfın ise ilmî faaliyetlerde bulunmadıklarını söyler. Müellif bu tasnife göre ilimle uğraşanların sekiz millettten oluştuğunu ve bunların Hintler, Farslar, Keldânîler, Yunanlar, Rumlar, Mısır halkı, Araplar ve İbrânîler olduğunu ifade etmiştir. Diğer milletlerin ilimle uğraşmadığını ifade eden Sâid el-Endelüsî bu milletleri şöyle sıralamaktadır: Çinliler, Ye'cûc ve Me'cûc, Türkler, Burtaslar, Avarlar, Hazarlar, Giller, Tâlesanlar, Mukanlar, Keşkler, Alanlar, Slavlar, Bulgarlar, Ruslar, Burcanlar, Berberîler, Sudanlılar, Habeşliler, Nubyalılar, Zenciler, Ganalılar vs.

Üçüncü bölümde ilimle uğraşmayan milletlerden bahseden Sâid el-Endelüsî, bu milletlerin en uyanık ve ileri olanlarının Çinliler ve Türkler olduğunu belirtmiştir. Çinlilerin en kalabalık, devletleri en büyük ve ülkeleri en geniş olan millet olduğunu da ekleyen müellif, Türklerin ise kalabalık bir topluluk olduklarını ve iyi savaşçıların bu millettten olduğunu ifade etmektedir. Bu bölümde Sâid el-Endelüsî ilimle uğraşmayan milletlerle ilgili çok ilginç bilgiler sunmaktadır. Onların insanlardan çok hayvanlara benzediğini, kuzeyde olanların az güneş gördükleri için mizaçlarının soğuk ve ahlâklarının ham olduğundan bahsetmektedir. Hatta fizikî özelliklerinden de bahseder. Ekvatora yakın oturanların ise güneşten çok fazla etkilendiklerini, bu nedenle mizaçlarının hararetli olduğunu ve ahlâklarının bozuk olduğunu aktarmaktadır. Müellif, ilimle uğraşmayan milletlerden olan Galicialıların (Kuzey İspanyalılar), Berberîlerin ve diğer Mağrib sakinlerinin sapıklık, cehalet, düşmanlık ve zulüm gibi ahlâkî zafiyetlere sahip olduklarını ifade etmektedir. Sâid el-Endelüsî, burada adını anmadığı milletlerin ise durumlarının son derece kötü olduğunu belirtmektedir.

Dördüncü ve son bölümde Sâid el-Endelüsî, ilimle uğraşan milletlerin Allah'ın seçkin kulları olduklarını; Çinlilerin, Türklerin ve onlara benzer milletlerin elde etmeye çalıştığı düşmanca huylara, hayvanî kuvvetlerle övünmeye ilgi duymadıklarını belirtmiştir. Bu bölümde ilimle uğraşan milletlerin sekiz olduğunu ifade eden müellif, bu milletleri ve ilmî

özelliklerini kısaca izah etmektedir. Burada ilginç bir ifadeye rastlamaktayız: “*Dünyada beş büyük hükümdar vardır. Diğer insanlar onlara tâbidir.*” diyen Çin hükümdarları bu hükümdarların Çin, Hint, Türk, Fars ve Rum hükümdarları olduğunu söylemişlerdir. Müellif, bu beş hükümdarın milleti ile ilgili bazı özellikleri zikretmiştir. Müellif sekiz milleti zikrettiği bu bölüme, *Müslümanlar’da İlim ve Endelüs’te İlim* başlıklarını da eklemiştir.

Bu milletlerin bilim tarihiyle ilgili güzel detayları aktarmış olan müellif, hakikaten yaşadığı dönemde var olan milletlerle ilgili hem karakteristik hem de ilmî özellikleri açısından önemli bilgiler aktarmıştır. Aktarmış olduğu bilgilerin önemli bir kısmının günümüz ile ilgili kayda değer benzerlikler arz ediyor olması da çok dikkat çekicidir. Bu eserin özellikle tarih, sosyoloji, psikoloji gibi ilim dallarında çalışma yapan kişilerin kesinlikle okuması gereken bir eser olarak ifade edilmesi mümkündür.